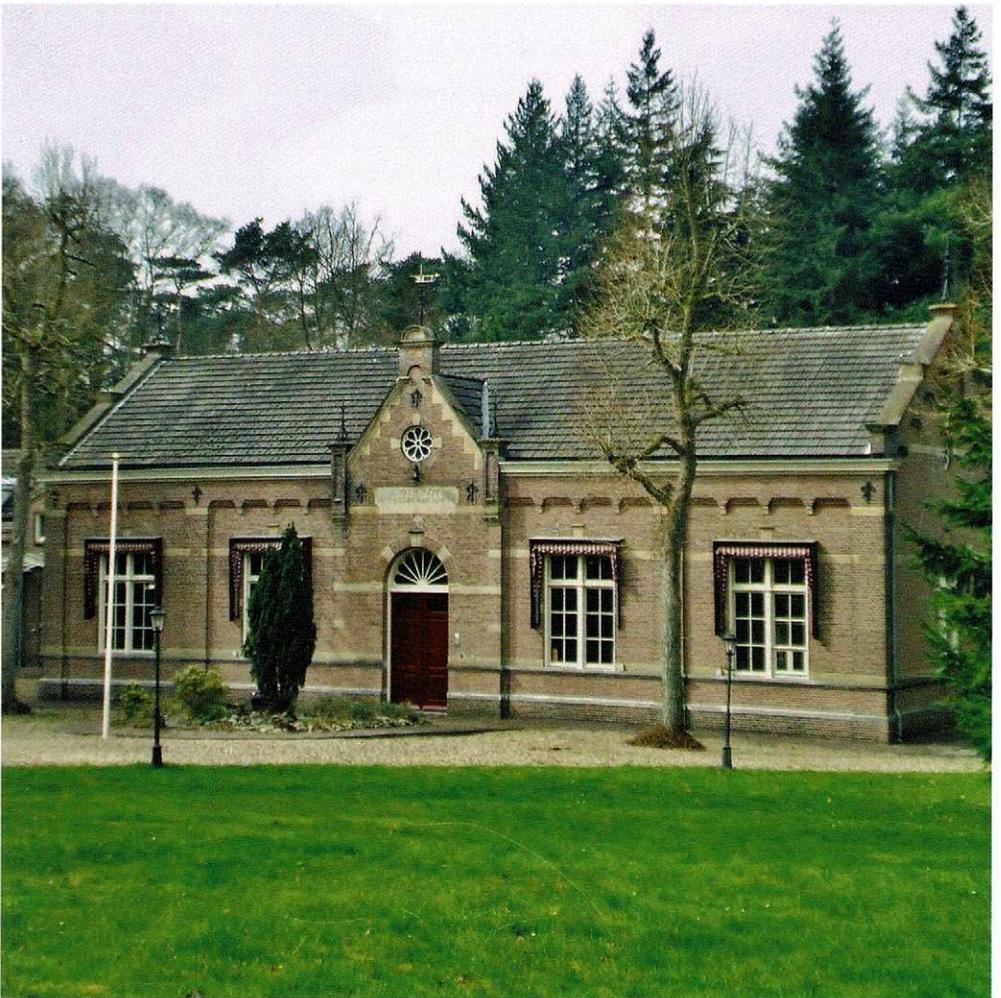

VAN ZOYS TOT SOEST

Tijdschrift van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg

INHOUDSOPGAVE

	pag
• Voorwoord van de redactie	3
• Berichten van het bestuur	4
• Koffieochtend Soesterberg	6
• Verdwenen Soest: pand Heideweg 52	7
• Vaststelling van de gemeentegrenzen van Soest in 1825	12
• Eerste Wereldoorlog: Belgische militairen geïnterneerd in Kamp Zeist/Soesterberg	20
• De opening van het Soester Natuurbad: Het raadslid dat provocerend optrad	26
• Open monumenten: Het Waterleidingbedrijf	29
• Terugblik op vorige nummers	33
• Verschenen boekwerken: Soester Boerendansgroep 1958-2018	34
• Activiteiten: Exposities Museum Soest	36
• Aanwinsten Archief Soest	38

Secretariaat:	Steenhoffstraat 46 - 3764 BM Soest - info@hvsoest.nl - www.hvsoest.nl		
Voorzitter:	Martijn da Costa	steven.martijn.dacosta@gmail.com	035-6029503
Vice voorzitter:	Paul Verhoeven	pgdjverhoeven@gmail.com	06-16708948
Secretaris:	Johan van 't Klooster	jakvantklooster@hetnet.nl	035-5885399
Penningmeester:	Patrick Kuijpers	pkuijpers@deloitte.nl	035-6013060
Overige leden:	Hanneke Roskam	hanneke@roskam.nu	035-6018750
	Rob van Es	r.ves@hccnet.nl	035-6022944

Omslagfoto Het waterpompstation uit 1902 van de Utrechtse Waterleiding Maatschappij, foto: USINE.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Net na de vakantieperiode en in het hoogseizoen van de regionale en plaatselijke activiteiten past een nieuwe editie van ons kwartaalblad. Belangrijke evenementen in Soest, zoals de luchtvaartdagen en natuurlijk de Gildefeesten, trokken een groot en gemêleerd publiek. Het Soester gilde heeft in de persoon van Toon van Doorn een nieuwe schutterskoning.

Op 8 en 9 september waren de Open Monumentendagen. Het plaatselijke comité heeft dit jaar fors uitgepakt met een fiets- en wandeltocht, optreden van de Rietpluim met de opvoering van Ferdinand Huick als de ongelukkige passant in herberg De Drie Ringen, openstelling van het waterpompstation in Soestduinen, wandeling over het militaire erfgoed op de basis, etc.

Hopelijk heeft u aan de activiteiten kunnen deelnemen en er van genoten. Als toetje hebben we in dit nummer een kort artikel opgenomen van de historie van het waterleidingbedrijf in Soestduinen. Verder maakt u kennis met de ervaringen van de Belgische vluchtelingen in Soest en Soesterberg. Ook hebben we een artikel over het vaststellen van de grenzen van onze gemeente in de negentiende eeuw. Kortom een breed scala van onderwerpen.

In het vorige nummer introduceerden wij met een boekbespreking een nieuwe rubriek. Deze keer presenteert Fred Engberink het boek dat is gewijd aan de Boerendansgroep, die in 2018 het 60 jarig bestaan viert.

Wij wensen u veel leesplezier. Voor het volgende nummer van Van Zoys Tot Soest kunt u tot 10 december kopij inleveren op het redactieadres.

Namens de redactie,
Paul Verhoeven

BERICHTEN VAN HET BESTUUR

Bibliotheek en archief

Zoals we in het beleidsplan aangekondigden, zullen we voor onze leden op de eerste zaterdag van de maand onze bibliotheek en archief openstellen. Wat er in het archief te vinden is, is nu gedigitaliseerd. Dat maakt het zoeken makkelijk. Leden kunnen na raad-pleging computer verder zoeken in het archief. Van de bibliotheek is een alfabetische lijst gemaakt en een lijst waar de boeken staan. Op de kopieermachine kunt u tegen betaling kopieën maken.

De eerste keer zal zijn op zaterdag 6 oktober van 14.00 uur tot 16.00 uur. Verder altijd op de eerste zaterdag van de maand. Een van de bestuursleden zal dan aanwezig zijn.

Contributie

Nog niet iedereen heeft de contributie overgemaakt. Het dringend verzoek is om de contributie spoedig over te maken.

E-mail adres

Het bestuur wil de leden frequenter en directer informeren! Daartoe hebben we uw e-mailadres nodig. Nogmaals het verzoek om uw email adres naar *info@hvsoest.nl* te versturen. Uiteraard gebeurt dit op vrijwillige basis en geldt voor leden waar wij nog geen e-mail adres van hebben.

Ledenbestand

Voor zover ons bekend zijn overleden: mevrouw Boekamp en mevrouw Dr Ina Isings. Wij wensen de nabestaanden de kracht toe om het verdriet te dragen. Nieuwe leden mochten we ook verwelkomen: mevr Treep-van Hoeckel, familie Diemers, Stockwielder, van der Putten, van Lemel, van den Breemer, Van den Ende en de heren Mackellar, Jansen, Hop, Dormael, van de Bospoort, Pasman, Schokker en Paul.

Kwartaalactiviteiten in september en december

De eerste kwartaalbijeenkomst in juni werd nog bescheiden bezocht; de reacties van de aanwezigen waren positief. Op 27 september vindt weer

de Kwartaalactiviteit plaats. Vertegenwoordigers van Archief Eemland zullen u informeren over de wijze waarop het archief van de gemeente Soest wordt beheerd als ook wat de werkwijze en dienstverlening van het Archief Eemland is. Na de pauze gelegenheid tot informeel samenzijn.

Plaats Grote zaal van het Museum Soest

Aanvang 20.00 uur met inloop vanaf 19.30 uur

Reserveer in uw agenda: de volgende Kwartaalactiviteit op 13 december. Nadere berichten volgen.

Communicatie en voorlichting

Het bestuur is blij met de bereidheid van Peter Beijer om ons te ondersteunen en te adviseren over onderwerpen en aspecten die samenhangen met communicatie en voorlichting. Peter doet dit niet als bestuurslid. Wel zal hij deels de bestuursvergaderingen kunnen bijwonen.

Onderwijsproject voor leerlingen

De HVS ontving van de RABO een cheque die in het kader van de RABO Clubkas campagne jaarlijks wordt uitgereikt aan organisaties die in de regio Amersfoort Eemland actief zijn op sportief, cultureel, museaal of recreatief gebied. Het bedrag van € 984,03 wordt besteed aan een activiteit dat basisschoolleerlingen meer wil betrekken bij de lokale geschiedenis. Dit is één van de plannen die het bestuur heeft in het kader van het Beleidsplan 2018-2021. Deze activiteit wordt ism het Museum Soest verder ontwikkeld.

Proef: maandelijks bijeenkomst in Museum Soest

Het bestuur wil in samenwerking met Jan de Mos uit Soesterberg een proef starten om maandelijks overdag een bijeenkomst te organiseren voor (niet-)leden van de HVS over een historisch onderwerp.

Jan de Mos organiseert samen met vrijwilligers van De Koffiegroep reeds enige tijd met succes soortgelijke themabijeenkomsten in Soesterberg. Zie het artikel hierover in dit blad.

Het bestuur overweegt nu om iets vergelijkbaars in Soest te organiseren. Het bestuur zoekt actieve vrijwilligers die hier willen meewerken. Suggesties voor thema's zijn ook welkom. Mail naar info@hvsoest.nl

KOFFIEOCHTEND SOESTERBERG

In Soesterberg organiseert de Koffiegroep van de Stichting Balans samen met Jan de Mos iedere laatste woensdag van de maand een themaochtend, waarbij de historie van het eigen dorp centraal staat. Men komt bijeen in De Linde op de Christiaan Huijgenslaan. Gerrit van Rheenen en Theo Abbenhuis startten circa 5 jaar geleden op verzoek van Balans in het Soesterdal aan de Rademakerstraat een koffiegroep waarbij de gespreksthema's vaak de ontwikkeling van Soesterberg waren. In die tijd was ook de toenmalige werkgroep Soesterberg van de HVS, waar Jan de Mos lid van was, in het Soesterdal actief met de organisatie van presentaties en tentoonstellingen. Ook werden excursies gehouden naar onder meer naar het landgoed Beukbergen, Oude Tempel en het Cenakel. De samenwerking met de Koffiegroep bestaat eigenlijk al vijf jaar.

De thema's voor de ochtenden variëren van het ophalen van herinneringen aan oud dorpsbewoners en hun dagelijkse bezigheden, (verdwenen) winkels, bedrijven en natuurlijk het vliegveld. Wie overigens denkt dat Soesterberg is ontstaan door de luchtmachtbasis, kan tijdens de bijeenkomsten nog best veel leren. Wie wist dat in de historie bewoners van de Berg zelfs in Bunnik kerkten. De in Soesterberg bekende familie Smorenburg heeft de roots in Zeist liggen en ging naar de RK Kerk in Bunnik (Zeist en Soesterberg hadden nog geen RK Kerk). Zij hadden meerdere bezittingen aan de Wegh der Weegen en waren bepaald niet onbemiddeld.

De ochtenden worden goed bezocht. Maandelijks verwelkomt men tussen de 25 en 60 belangstellenden. De toegang is vrij. Het bijzondere is dat er geen centrale presentatie is, maar de gespreksleider stimuleert dat de bezoekers aan de hand van de getoonde beelden met elkaar in gesprek gaan en luisteren naar elkaars verhalen. De initiators melden dat door de opzet een geanimeerde sfeer ontstaat, waarbij vele oorspronkelijke verhalen boven water komen.

Kortom, een succesvol initiatief dat navolging verdient.

VERDWENEN SOEST: PAND HEIDEWEG 52

Door René van Hal

Rusthuis Buitenzorg 1930

Op donderdag 11 juli jl. heeft de gemeenteraad van Soest ingestemd met het slopen van het karakteristieke pand dat op Heideweg nummer 52 staat en bekend is onder de naam "Regina Pacis". Deze naam heeft het in de jaren '50 van de vorige eeuw gekregen toen de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort in dit pand een klooster/retraitehuis begonnen.

Het pand moet plaats maken voor 8 woningen, t.w. 2 twee-onder-één kap woningen en 4 vrijstaande woningen. Bouwbedrijf Lichtenberg uit Rijssen had dit plan ingediend. Buurtbewoners verenigd in "Stichting Don Bosco" hadden liever gezien dat het pand zou worden omgevormd tot een appartementengebouw waarmee dit "monument" voor deze buurt behouden kon blijven. Uiteindelijk bleek dit om financiële redenen niet tot de mogelijkheden te behoren.

Heideweg 52: 90 jaar oud pand dat binnenkort wordt gesloopt

Nadat het pand in 1928 is geopend heeft het ruim 86 jaar verschillende functies vervuld van pension tot klooster. Hierna een historisch overzicht.

Rusthuis Buitenzorg

Initiatiefnemer voor de bouw van het pand was de in 1926 opgerichte Christelijke Vereeniging “Buitenzorg”, die als doelstelling had “alleenstaanden, echtparen en anderen, die door weinige financiële draagkracht of door andere oorzaken niet in staat zijn een eigen huishouden te drijven, een aangenaam tehuis te verschaffen”. Het pand werd op 28 juni 1928 officieel als rusthuis voor ouderen in gebruik genomen onder de naam Rusthuis Buitenzorg. De Soester architect P. Beekman heeft dit pand ontworpen. Naast 32 kamers voor inwonenden en personeel, beschikt het gebouw over een conversatiezaal, een eetkamer, twee badkamers, een lift en een ruime keuken. Het had, zo werd bij de opening ervaren, een zeer huiselijke sfeer en was voorzien van een centrale verwarming, hetgeen heel bijzonder was voor die tijd. Het pand is gebouwd door aannemer J. Mets uit Soest en ook veel plaatselijke installateurs hebben aan de bouw meegewerkt. o.a. Joh. Bosboom (elektra) en Th. Van Kalleveen (loodgieterswerk). Vanwege de bouw moest de gemeente zorgen voor het aanleggen van een nieuwe hoofdleiding voor de aanvoer van gas, omdat dit in dit gebied rondom de Schoutenkampweg/Plasweg/Braamweg niet aanwezig was. In een bericht in het Utrecht Nieuwsblad op 18 oktober 1938, naar aanleiding van de begrafenis van een van de leden van de commissie van advies, lezen we dat mejuffrouw A.M. van Dingster directrice was van Rusthuis Buitenzorg.

De financiering van de exploitatie van het Rusthuis Buitenzorg was voor een groot deel afhankelijk van donaties en giften e.d. Zeker in de crisisjaren was dat geen gemakkelijke opgave. Op 3 april 1940 werd het faillissement van de stichting uitgesproken en lijkt het huis ook niet meer in gebruik te zijn voor de functie waarvoor het was gebouwd. Op 6 en 20 augustus 1940 worden de opstallen en de grond “Openbaar Verkocht” door notaris Dammers en werd de heer E. van Eeden eigenaar van het terrein en de opstallen. Al bleek het gebouw tijdens het moment

OPEBARE VERKOOPING

Dinsdagmorgen werd ten overstaan van de notarissen A. O. J. Dammers en Mr. Th. Saellen te Utrecht in Hotel De Gouden Ploeg geveild het Rusthuis Buitenzorg aan den Heideweg.

Dit fraaie gebouw, een vorige maal ingezet door den heer H. W. Ran alhier op f 10.000.—, werd thans door den heer E. van Eeden q. q. gekocht voor f 29.500.—.

Verder werd geveild een perceel grond, daarnaast gelegen, ingezet door den heer J. v. d. Broek op f 2300.— en door den heer E. van Eeden q. q. thans gekocht voor f 5500.—.

Verkoping Buitenzorg (Soester Courant, 23 augustus 1940).

In Huize „Buitenzorg”, Heideweg 52, kunnen nog ouden van dagen geplaatst worden.
Inlichtingen bij de Directie.

Advertentie Buitenzorg (Soester Courant, 28 september 1945).

gesteld. Wel wordt bij de beschrijving van de overname van het pand door de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort gemeld dat het ging om een oorspronkelijk tehuis voor joodse bewoners. In de loop van 1954/1955 is Zuster H. Heimans vanwege haar leeftijd gestopt met het rusthuis en is de functie rusthuis van dit pand tegelijkertijd beëindigd. Bijzonder is dat door de jaren heen verschillende advertenties worden geplaatst dat er ook zaaltjes kunnen worden gehuurd voor vergaderingen en andere bijeenkomsten. Vele zondagavonden werden er ook evangelisatie-bijeenkomsten in Huize Buitenzorg georganiseerd.

dat de verkoping plaats vond al gevorderd te zijn door de Duitsers.

Huize Buitenzorg

Na de Tweede Wereldoorlog is in juni 1945 het pand weer als rusthuis onder de naam “Huize Buitenzorg” in gebruik genomen. Het stond onder de bezielende leiding van Zuster Heimans. Uit berichten in de kranten lijkt alsof ze ook de eigenaar was van het perceel en zij Huize Buitenzorg als pension exploiteerde. Uit diverse krantenberichten en officiële stukken blijkt dat zij van Joodse komaf was. Of joden ook een speciale doelgroep van Huize Buitenzorg is geweest in die tijd is niet duidelijk. In een advertentie waarin kamers werden aangeboden wordt dit niet als voorwaarde

2015 Buitenzorg ReginaPacis

Klooster Regina Pacis

In 1952 heeft de congregatie van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort het complex op Heideweg 52 gekocht, nadat mevrouw Zuster H. Heimans had aangegeven binnen afzienbare tijd te stoppen met het rusthuis. De Zusters hebben het pand aangeschaft om enerzijds het groeiende aantal kloosterlingen te kunnen huisvesten en daarnaast een Retraitehuis in een rustieke omgeving op te zetten. Vanaf 1958 hebben de Zusters het gebouw in gebruik genomen, aangepast aan hun eisen en ingericht voor 35 zusters en uitgebreid met een kapel. Deze kapel is gebouwd door de firma Huurdeman uit Amersfoort. Tegelijkertijd hadden de zusters ook de naam van het complex veranderd in Regina Pacis (Koningin van de Vrede). In februari 1959 werd het gebouw officieel geopend en werd de kapel ingezegend door kardinaal Alfrink.

In 1954 is in de directe nabijheid van dit klooster aan de Ericaweg tevens een RK kleuterschool "Fatima" opgericht waarbij de kleuters door de zusters werden opgevangen en opgeleid. Sommige van de

aldaar werkende zusters hebben (tijdelijk) in dit klooster gewoond. Deze kleuterschool is in 1988 gesloopt, terwijl er in de loop van de jaren steeds minder tot geen zusters meer aan verbonden waren.

De zusters hadden in Soest nog een klooster, nl. Huize Sint Jozef aan de Steenhoffstraat dat tot 1962 door zusters van dezelfde congregatie werd bewoond en waar ook de zorg voor ouderen werd ingevuld.

Door het teruglopend aantal religieuzen is in 1999 dit klooster door de zusters verlaten. De congregatie bleef wel eigenaar van het complex en verhuurde het aan de paters Salesianen van Don Bosco die hier hun hoofdkantoor vestigden, als ook de missieproceur van deze congregatie voor de buiten Nederland werkende Nederlandse Salesianen. Omdat het gebouw wat te klein was om deze functies naar Soest te verhuizen, zijn in 2000 rondom de kapel een aantal nieuwe werkkamers gebouwd en natuurlijk werd het gebouw uitgebreid gerenoveerd zodat het aan alle eisen van de huidige tijd weer voldeed.

Nadat het gebouw wederom te groot was geworden omdat er steeds minder paters en broeders woonden en logeerden tijdens verblijf in Nederland is de huurovereenkomst in 2014 beëindigd en zijn de overgebleven bewoners naar elders vertrokken.

Voor de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort was dit reden om het complex te verkopen aan een projectontwikkelaar.

Sinds 2014 staat het pand inmiddels “leeg” en wordt het slechts bewoond door anti-krakers. Binnenkort zal het worden gesloopt om er nieuwe woningen te bouwen.

Bronnen:

- Diverse krantenberichten
- Reacties op een publicatie in de rubriek Verdwenen Soest op 23 mei 2015, o.a. van mevrouw Saskia Baarda, die al enig onderzoek had gedaan naar de historie van het gebouw Heideweg 52.
- Boekwerk 50 jaar Parochie H. Familie, Soest-Zuid 1939 – 1989.
- Informatie vanuit de website van de Salesianen van Don Bosco.

VASTSTELLING VAN DE GEMEENTEGRENZEN VAN SOEST IN 1825

Door Kees Floor

Op donderdag 16 juni 1825 reisde landmeter der eerste klasse J.B van Zijlmans af naar Soest. Hij had een afspraak met burgemeester G. van Steijn van Hensbroek om de grenzen van zijn gemeente op te nemen en formeel vast te leggen. Ook de burgemeesters van de vier buurgemeenten (vergelijk foto 1) waren naar Soest gekomen om bij

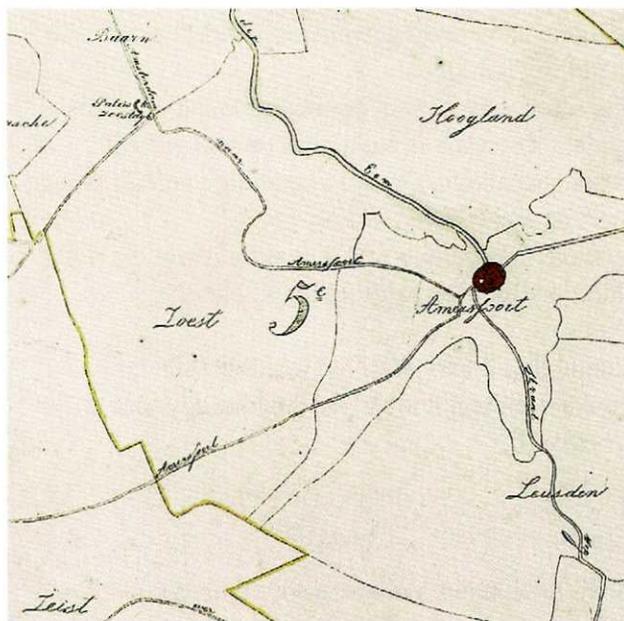

Foto 1: Uitsnede uit de kaart van de provincie Utrecht, met gemeentegrenzen volgens de in de periode 1818-1832 opgemaakte processen-verbaal van grensbepaling, door P. van den Bosch, 1836. Soest heeft als buurgemeenten Hoogland, Amersfoort, Zeist en Baarn. Bron: Beeldbank Regionaal Historisch Centrum Zuidoost Utrecht LeW_5D3_17707.

het vaststellen van de gemeentegrenzen aanwezig te kunnen zijn. Bovendien had elke burgemeesters twee of meer aanwijzers meegenomen, in aanzien staande inwoners van hun gemeente, die goed op de hoogte waren van het precieze verloop van de gemeentegrenzen.

Regels

Het opnemen van de gemeentegrenzen was een van de activiteiten die in de periode 1812-1832 in de meeste gemeenten van ons land werden ondernomen ter voorbereiding van de instelling van het Kadaster. De procedure

die daarbij gevolgd moest worden, was beschreven in de zogeheten *Methodiek Verzameling*¹. Dit document stamde uit de Franse tijd, maar na het vertrek van de Fransen eind 1813 bleven de regels onverminderd van kracht. Alle belanghebbenden moesten bij de vaststelling van de gemeentegrenzen aanwezig zijn, ‘ten einden in derzelve wederzijdsch bijzijn de grensscheiding op te nemen van het grondgebied van de gemeente Zoest’.

Rondgang

Een belangrijk onderdeel van de procedure ter bepaling van het grondgebied van een gemeente vormde een rondgang langs de buitengrenzen. In ons geval begon deze ‘groepswandeling’ aan de Eem bij het punt waar de ‘Seldersche Wetering’ (Zeldertsche Wetering, thans Wijde Wetering) in die rivier uitmondt en waar de grenzen van het grondgebied van Soest, Baarn en Hoogland samenkwamen; daar moest het bovengenoemd gezelschap dus eerst naartoe. Tijdens de gehele rondwandeling bleef het grondgebied van Soest steeds aan de rechterhand; links lag het grondgebied van achtereenvolgens de gemeenten Hoogland, Amersfoort, Zeist en Baarn. De bevindingen dienden te worden vastgelegd in een proces-verbaal van grensbepaling, bestaande uit vier artikelen, namelijk evenveel als het aantal buurgemeenten. Ook moest er per aangrenzende gemeente een zogeheten figuratieve schets der grensscheiding worden vervaardigd, die als hulp bij het opstellen van de tekst, of later ter verduidelijking ervan kon dienen en als bijlage aan het proces-verbaal werd toegevoegd. De foto’s 2-5 geven enkele voorbeelden van dergelijke schetsen of delen daarvan.

De grens tussen Soest en Hoogland liep vanaf het startpunt door het midden van de Eem tot aan een paal die de grens met Amersfoort markeerde. Daar werd artikel 1 van het proces verbaal opgesteld, gesloten en mede namens de aanwezigen ondertekend door burgemeesters A. Smitt van Hoogland en G. van Steijn van Hensbroek van Soest.

¹ *Methodique Verzameling der wetten, decreten, reglementen, instructiën en decisiën, betreffende het Cadaster van het Fransche Rijk*, eerste deel. Amsterdam 1812. Tevens in: *Bijvoegsel tot het Staatsblad*, Achtste deel, Eerste stuk, Dordrecht 1821, p 398.

Volgens dezelfde procedure werden de grenzen met de drie overige buurgemeenten langsgelopen. Steeds werd bij het bereiken van een volgende gemeente een artikel van het proces-verbaal geformuleerd, genoteerd en mede namens de aanwijzers ondertekend door de burgemeester van Soest en zijn ambtgenoot van de desbetreffende aangrenzende gemeente.

Herkenningpunten

Bij het vaststellen van grenzen maakte men bij voorkeur gebruik van herkenningpunten in het landschap. Een mooi voorbeeld van zo'n in het terrein makkelijk terug te vinden limiet is de ruim 7 kilometer lange gemeentegrens tussen Soest en Hoogland, die eenvoudigweg de Eem volgt.

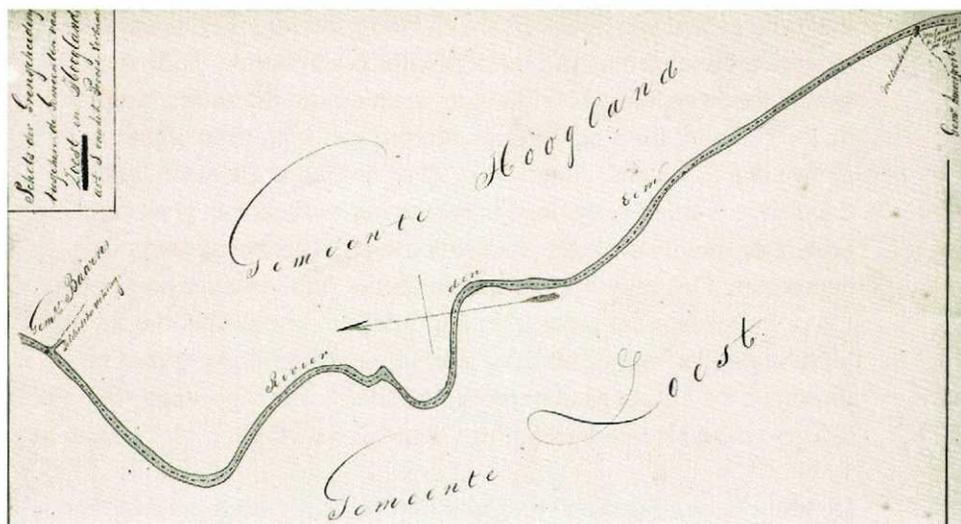

Foto 2: Figuratieve schets der grensscheiding tussen de gemeenten van Soest en Hoogland. De grens volgt de rivier de Eem over een lengte van ruim 7 kilometer. Bijlage bij het proces-verbaal van grensbepaling van Soest, 1825. Bron: hisgis.nl.

Dergelijke oriëntatiepunten ontbreken echter vaak. Gemeentegrenzen, die tevens de grens van percelen volgden, konden worden beschreven door die percelen te benoemen. Er waren overigens nog geen kadastrale nummers toegekend aan de verschillende stukken grond. De opmeting ervan vond pas plaats nadat de gemeentegrenzen waren vastgelegd

en het grondgebied van een gemeente zonodig was onderverdeeld in secties. Bij de bepaling van de gemeentegrenzen werden de percelen nog aangeduid met de naam van de eigenaar. Zo liep het begin van de 11 kilometer lange grens tussen Soest en Amersfoort in de figuratieve schets der grensscheiding van foto 2 (rechtsboven) vanaf de Eem in een westelijke richting tussen de weilanden door van Willem Scham in Soest en van de Lieve Vrouwe Capel in Amersfoort. Evenzo volgde de bijna 7 kilometer lange grenslijn met de gemeente Baarn in de buurt van de Eem onder andere de scheiding tussen de eigendommen van Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje in Baarn en die van de Pastorij van Zoest en het Sint Anna Gildt in Soest (foto 3, rechts).

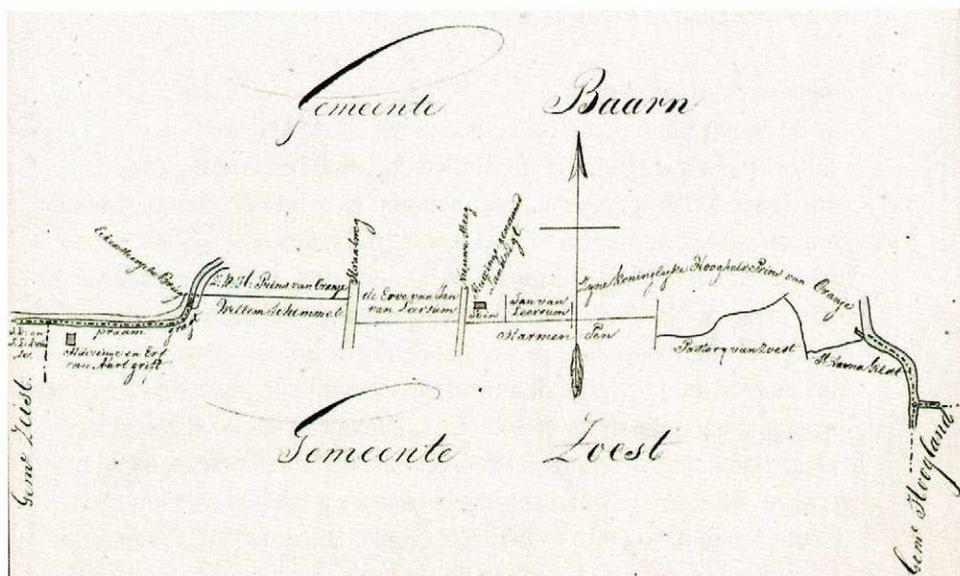

Foto 3: Figuratieve schets der grensscheiding tussen de gemeenten van Soest en Baarn. Tussen de Praamgracht (links) en de Eem (rechts) wordt de grens veelal beschreven aan de hand van de tegen de grens aanliggende percelen en hun eigenaren. Bijlage bij het proces-verbaal van grensbepaling van Soest, 1825. Bron: hisgis.nl.

Ook in het bos- en heidegebied van Zeist, Amersfoort, Leusden en Soest ontbraken kenmerken aan de hand waarvan grenzen in het terrein konden worden herkend. Daarom waren er daar dan ook eerder al talrijke stenen grenspalen geplaatst. Een daarvan stond op het punt

waar het grondgebied van Soest, Amersfoort en Zeist samenkwam (foto 4, linksboven); 350 meter verderop stond op het driegrenzenpunt van Zeist, Amersfoort en Leusden een volgende stenen paal. De uitloper van Amersfoort over de heide werd verder aan de Leusdense kant nog gemarkeerd met negen extra palen; om de grens met Soest aan te duiden waren zelfs 10 extra palen nodig. Voor het zichtbaar maken van de ingewikkelde, bijna 9,5 kilometer lange grenslijn met Zeist waren 12 of 13 extra grenspalen nodig, waarvan ook in dit geval de meeste al bij eerdere gelegenheden waren neergezet. Op de dag van het opnemen van de gemeentegrenzen ontbraken er echter nog drie noodzakelijk geachte nieuwe grenspalen. De burgemeesters spraken af dat die later zouden worden bijgeplaatst; in de figuratieve schets der grensscheiding waren ze op voorhand al ingetekend.

Bestaande grenzen

Uit de aanwezigheid van bestaande palen op de hei 'welke in vroeger tijd tot aanduiding der limietscheiding tussen deze twee gemeenten aldaar geplaatst zijn,' konden we al afleiden dat de Soester gemeentegrenzen die in 1825 opgenomen werden niet zomaar uit de lucht kwamen vallen. Er bestonden ook eerder al vage of minder vage oude grenzen tussen de verschillende gemeenten en hun voorlopers, die overigens in de loop der jaren nogal eens gewijzigd waren.

Van recente datum waren de processen-verbaal van grensbepaling van buurgemeenten die in de voorbereidingsfase van het kadaster eerder aan de beurt waren gekomen voor het vaststellen en opmeten van hun grenzen. Zo lagen er beschrijvingen van de grenzen met Hoogland en met Amersfoort (foto 4) uit 1822 en met Baarn uit 1823. Met deze informatie kon men zo weer aan de slag; ze zal op die 16e juni 1825 ongetwijfeld zijn gebruikt.

Het volledige proces-verbaal van grensbepaling werd diezelfde dag nog gesloten en ondertekend door landmeter Van Zijlmans en controleur der Directe Belastingen Budding. Vervolgens ging het document naar de gouverneur van de Provincie Utrecht, J.M. baron van Tuyll van Serooskerken van Vleuten, die het op 15 november accordeerde. Daarmee lagen de grenzen van de gemeente Soest voor het kadaster formeel vast.

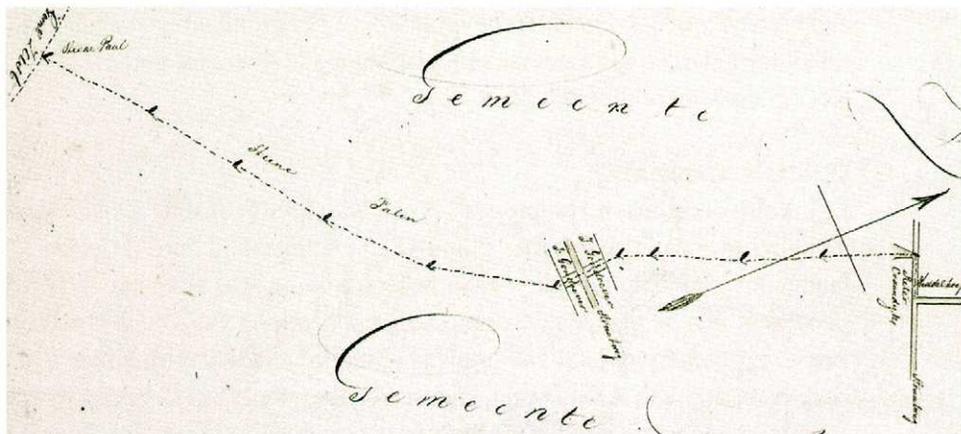

Foto 4: Uitsnede uit de 'Schets der grensscheidingen van de gemeente Amersfoort². Een uitloper van het grondgebied van de gemeente Amersfoort reikt over de heide tot aan Zeist (linksonder). Op de driegrenzenpunten van Zeist, Amersfoort en Soest respectievelijk Leusden (onder) zijn stenen grenspalen geplaatst. Ook elders langs de gemeentegrenzen staan talrijke grenspalen. Bijlage bij het proces-verbaal van grensbepaling van Amersfoort, 1822. Bron: hisgis.nl.

Twijfels

De bovenstaande reconstructie van de gang van zaken op 16 juni 1825 bij de grensbepaling van de gemeente Soest is gebaseerd op het daarvan opgemaakte proces-verbaal van grensbepaling³. Ook in de meeste andere Nederlandse gemeenten werd bij de vaststelling en opmeting van de buitengrenzen eenzelfde procedure doorlopen en een vergelijkbaar proces-verbaal van grensbepaling opgemaakt⁴. Toch roept het geheel een aantal vragen op. Voor de zekerheid zoeken we eerst nog even in de eerste editie van *Van Dale* uit 1864 de betekenis op van proces-verbaal: *ambtelijk verslag* -, *acte van feiten en handelingen*. Het is echter uiterst onwaarschijnlijk dat het proces-verbaal van grensbepaling van Soest de feiten en handelingen op de aangegeven dag correct weergeeft. Zo is

² Aan het proces-verbaal van grensbepaling van Amersfoort uit 1822 is slechts één figuratieve schets van grensbepaling toegevoegd. De tekening toont de grenzen met alle buurgemeenten. Het voorschrift om per aangrenzende gemeente een schets bij te voegen is hier dus niet gevolgd.

³ Het Utrechts Archief, toegang 1294, inv.nr. 3800.

⁴ Meer, A.J. van der: Het kadaster en de gemeentegrenzen, *Geodesia* 21 (1979) 144-164 en Meer, A.J. van der: *Gemeentegrenzen in Nederland*, proefschrift TU Delft, Amsterdam 2007.

een afstand van 32 kilometer, de omtrek van het grondgebied van Soest, niet voor iedereen even gemakkelijk af te leggen over niet gebaande of slecht begaanbare wegen.

Dubbele afspraak

Er is echter nog meer. Het proces-verbaal van buurgemeente Zeist is namelijk eveneens gedateerd 16 juni 1825 en opgesteld door dezelfde landmeter Van Zijlmans, die ook verantwoordelijk was voor het document van de gemeente Soest. Dat zou bij een letterlijke interpretatie van de processen-verbaal van grensbepaling inhouden dat hij en de burgemeesters van Zeist, Soest, Baarn en Amersfoort een dubbele afspraak hadden: ze zouden op die dag ook nog de 54 kilometer lange gang rond het grondgebied van Zeist hebben afgelegd!

De conclusie is duidelijk: de grensbepalingen van Soest, van Zeist en vermoedelijk ook van talrijke andere gemeenten, vonden niet noodzakelijkerwijze plaats op de in het proces-verbaal genoemde datum en nam ongetwijfeld meerdere dagen in beslag. Van Maartensdijk (U) zijn nog de uitnodigingen aan de buurgemeenten uit 1812 bewaard gebleven om bij de het opnemen van de grens met hun gemeente aanwezig te zijn⁵. De tijden van samenkomst waren gepland op verschillende dagen of dagdelen; het verzamelpunt was niet het gemeentehuis, maar een praktischere locatie dicht bij de plek waar de grenzen moesten worden opgenomen. Landmeter F.J. Nautz, die in augustus 1824 de grenzen van Naarden opnam, was zo eerlijk om in het proces-verbaal gewoon de vier opeenvolgende dagen te vermelden waarop er in het terrein aan de vaststelling van de grenzen was gewerkt⁶.

Hanteerbare groepen

De Maartensdijkse brieven laten ook zien dat de burgemeesters van de buurgemeenten niet de volledige rondgang hoefden mee te maken. De groep van langs de gemeentegrenzen wandelende notabelen was dus minder groot dan de processen-verbaal van grensbepaling suggereren. In feite waren alleen de vertegenwoordigers van de te beschrijven gemeente en één buurgemeente bij de vaststelling van het voor hen

⁵ Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen, toegang 1019, inv.nr. 27.

⁶ Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen, OAN 127.6.

relevante deel van de grens betrokken. Zij konden hun bevindingen vastleggen in een voorlopig proces-verbaal. Het officiële proces-verbaal van grensbepaling werd op die manier een soort van optelsom van eerder overeengekomen grenzen. Een voorbeeld van zo'n deel-proces-verbaal is nog bewaard gebleven in Amerongen; het beschrijft de grens van die gemeente met Leersum⁷.

Tot slot

De processen-verbaal van grensbepaling van Soest en andere gemeenten schetsen een tot de verbeelding sprekend, maar onrealistisch beeld van de gang van zaken bij het opnemen van de gemeentegrenzen. De landmeters stelden de documenten op volgens een vast stramien, dat eerder diende om volledigheid en gelijkvormigheid te bereiken dan om een waarheidsgetrouw beeld te scheppen van de activiteiten van de notabelen op de in de aanhef het proces-verbaal genoemde datum.

⁷ Regionaal Historisch Centrum Zuidoost Utrecht, toegang 73 inv.nr. 377.

EERSTE WERELDOORLOG: BELGISCHE MILITAIREN GEÏNTERNEERD IN KAMP ZEIST/ SOESTERBERG

Door Aart Verhoeven

Om aan Duitse krijgsgevangenschap te ontkomen vluchten ruim 40.000 Belgische militairen naar het neutrale Nederland. Zo'n 15.000 van hen komen begin oktober 1914 met de trein in Amersfoort aan. Ze worden ondergebracht in de Juliana van Stolberg kazerne die als voorlopig interneringsdepot dient.

De situatie is daar onhoudbaar omdat er maar voor 4000 militairen plaats is en de rest ondergebracht moest worden in tenten. Er wordt begonnen met de bouw van een definitief interneringskamp op het Genieterrein in Soesterberg. Op dit "Kamp Zeist" bouwt men 52 houten barakken om de 15.000 soldaten onder te brengen. Begin december breekt er een oproer uit. De militaire bewakers openen op 3 december 1914 het vuur met als gevolg 8 doden en 18 gewonden.

De val van Antwerpen

Belgische militairen aan de Nederlands Belgische grens.

Op 10 oktober 1914 valt de vesting van Antwerpen en naast de 1 miljoen burgervluchtelingen vluchten ook grote groepen Belgische militairen ongeordend naar het neutrale Nederland. Alles is immers beter dan in Duitse krijgsgevangenschap te komen! Ruim 33.000 van hen, onder wie 6 generaals en 400 andere officieren,

worden aan de grens ontwapend. In de chaotische situatie proberen velen van hen via een omweg weer bij hun troepen te komen. Daarvoor is burgerkleding nodig, maar al snel is alle kleding in de grensstreek uitverkocht.

Nederland neutraal

Als neutraal land moet Nederland alle oorlogvoerende militairen ontwapenen en interneren. In de Neutraliteitsproclamatie van 30 juli 1914 is dit in Artikel 3 als volgt vastgelegd: *Troepen of militairen, behorende tot of bestemd voor de oorlogvoerenden, komende binnen het gebied van den Staat te land, worden onmiddellijk ontwapend en tot het einde van den oorlog geïnterneerd. De internering gebeurt voor zooveel mogelijk ver van het oorlogstoneel verwijderd. De Reegering kan geïnterneerden doen bewaken in kampen en zelfs hen opsluiten in vestingen, of in daarvoor geschikte plaatsen.*

Bij aankomst aan de grens worden alle gevluchte militairen (dus naast de Belgische ook Engelse en Franse militairen en Duitse) apart genomen. Zij moeten hun wapens inleveren en worden onder strikte bewaking per trein naar voorlopige interneringsdepots afgevoerd.

Interneringsdepot Juliana van Stolberg kazerne in Amersfoort
Eén van die voorlopige interneringsdepots is de Juliana van Stolberg kazerne in Amersfoort. Deze kazerne staat grotendeels leeg omdat de Nederlandse militairen naar de grens gemobiliseerd zijn. In Amersfoort

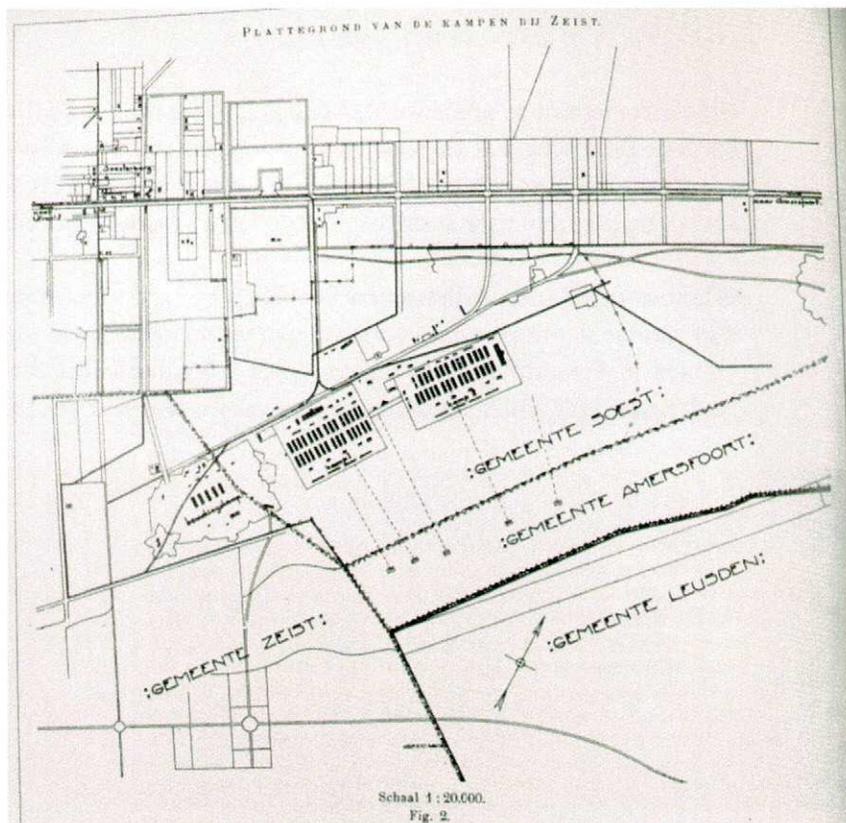
Tenten op kazerneterrein te Amersfoort eind 1914, foto: Archief Eemland.

moesten 15.000 militairen onderdak zien te vinden in een kazerne waar er plaats is voor 4.000 man.

De toestand in het depot van Amersfoort is ronduit chaotisch. De keukens kunnen niet genoeg maaltijden bereiden, in de kazernegebouwen en aanpalende loodsen wordt elk vrij hoekje als slaapplek ingericht en op het binnenplein worden tenten opgericht. Het geheel wordt omgeven met prikkeldraadafsluiting ter voorkoming van ontsnappingspogingen.

Aanleg barakken Kamp Zeist

Met de winter in het vooruitzicht wordt besloten tot de bouw van een houten barakkenkamp in de legerplaats Zeist, op zeven kilometer van Amersfoort.

Kaart van kamp Zeist.

De officiële naam van het kamp is: Interneringskamp Amersfoort - Legerplaats bij Zeist; meestal Kamp Zeist genoemd en moet plaats kunnen bieden aan de Belgische militairen uit de Juliana van Stolberg kazerne. Het Kamp is gepland op het grondgebied van de gemeente Soest, ten zuiden van het Zeisterspoor.

In amper drie weken wordt tussen 13 oktober en 3 november een eerste kamp ingericht. Het bestaat uit 26 houten barakken waarin per barak 250 man kunnen wonen en slapen. Direct daarna wordt op hetzelfde terrein begonnen met een even groot tweede kamp.

Kamp Zeist bestaat uiteindelijk uit twee subkampen met elk 26 barakken en heeft een totale capaciteit van 14.400 personen. De oppervlakte van dit immense kamp is 25 hectare. Kamp I en II zijn gescheiden door een brede gang afgezet met een twee meter hoge prikkeldraadafsluiting. Deze afzetting moet ontsnappingen beletten. Desondanks nemen in de periode 1914-1918 2.313 geïnterneerden de benen.

Aankomst in Kamp Zeist

De eerste groep geïnterneerden komt begin november 1914 aan. De omstandigheden zijn nog erg primitief en de meeste bijkomende voorzieningen zijn nog in opbouw.

Aankomst in Kamp Zeist.

Indruk van de inrichting van Kamp Zeist in 1915.

Het oproer in Kamp Zeist in november/begin december 1914

De geïnterneerde Belgen hebben allemaal vreselijke dingen meegemaakt. Zij hebben als laatste verdedigers van Antwerpen geprobeerd uit handen van de Duitsers te blijven. Na een wanordelijke vlucht worden zij aan de grens van Nederland onder strenge bewaking op de trein gezet. In het voor hen onbekende Amersfoort komen ze in een overbevolkte kazerne terecht. Zij zitten achter metershoog prikkeldraad met een strenge militaire bewaking. Ze kunnen geen kant op en zijn in grote ongerustheid wat er van hun familie en kameraden geworden is.

Velen willen zo snel mogelijk op onderzoek uit, maar ontsnappen in Belgisch uniform is vrijwel onmogelijk. De Amersfoortse bevolking staat aan de andere zijde van het prikkeldraad in grote verbazing de taferelen gade te slaan.

Begin november verhuist zoals gezegd de eerste groep geïnterneerden vanuit Amersfoort naar Kamp Zeist. Op dat moment is het kamp nog in volle opbouw en veel voorzieningen zijn nog niet gereed. De regering vindt dat de geïnterneerden zelf moeten meehelpen bij de opbouw van de kampen. De geïnterneerden vertikken het echter om mee te werken aan de bouw van wat zij als hun eigen gevangenis beschouwen. Ze saboteren de hen opgedragen werkzaamheden. Ook zijn ze kwaad over de primitieve omstandigheden in het kamp en de woekerprijzen die in de kantine worden berekend.

Wat wel in orde is, is de prikkeldraad afzetting en de bewaking. Net als in de Juliana van Stolbergkazerne voelen de geïnterneerden zich opnieuw als streng bewaakte misdadigers. Dit komt totaal niet overeen met hun zelfbeeld, wat hebben ze immers misdaan? Ze hebben hun land verdedigd tegen de brute Duitse inval, hebben zich niet als makke schapen krijgsgevangen laten nemen en willen niets liever dan uitzoeken hoe het thuis is.

Ze zijn er achter gekomen dat de beste kans op ontsnappen is als je burgerkleding te pakken weet te krijgen. Je bent dan niet meer als Belgisch militair herkenbaar!

Drie Belgische militairen worden gesnapt als ze in burgerkleding uit Kamp Zeist willen vluchten. De Nederlandse militaire bewakers arresteren ze en sluiten ze op. Het arresteren en opsluiten van hun

Portret van Mallinckrodt (3e van rechts).

gevluchte kameraden gaat als een lopend vuurtje door het kamp. Zijn die Hollanders nu helemaal belazerd! Er vormt zich een groep die luidkeels de vrijlating eist. Alle frustraties van de afgelopen weken komen naar boven, de rellen escaleren en bereiken hun hoogtepunt op 3 december 1914. Wordt er eerst vooral gescholden (“Kaaskoppen!”, “Dutsen”), nu wordt de kantine aangevallen en geplunderd en worden er stenen gegooid naar de gewapende militaire bewakers. De bewakers

krijgen de groep niet tot rust en dreigen te gaan schieten. De Belgen geloven niet dat het zover zal komen “Schiet maar, Kwatta-soldaatjes!”. Op een gegeven moment is de maat vol en geeft de bevelvoerende luitenant Mallinckrodt opdracht om met scherp te schieten. Er vallen acht doden en achttien gewonden. De gewonden worden overgebracht naar het ziekenhuis in Amersfoort, de acht doden begraven op het katholieke kerkhof van het Soesterberg. Veel later worden zes van hen herbegraven op het Belgisch Militair Ereveld op het kerkhof van Harderwijk, waar ze nog altijd rusten.

Dit zijn hun namen:

J.L. Boeykens, P. Deherdt, P.F. Desmedt, C.C. Devrieze, J.J. DeMayer en C.H.L. Honnorez.

Bronnen:

- Teksten en afbeeldingen van het internet
- Scriptie: “De opstand in het Interneringskamp Zeist op 3 december 1914” van mevr. M.L.C. Hendrickx- van der Avert
- Teksten uit hoofdstuk Interneringsdepot Zeist uit het boek “Oorlogsgasten” van mevr. E. de Groot, August De Block (1893-1979): socialistisch politicus. Een biografie. (Joris De Coninck)

DE OPENING VAN HET SOESTER NATUURBAD HET RAADSLID DAT PROVOCEREND OPTRAD!

Door Ton Hartman

De weddenschap

Onderlaatst, in het zomernummer van dit blad (39ste jrg. nr. 2 blz. 29/30), schreef ik dat er een mythe was ontstaan over het optreden van Peter van den Breemer (1861-1944) tijdens de opening van het Soester Natuurbad in 1933. Dankzij een tweetal reacties is er weer wat meer duidelijk geworden over het optreden van deze Peter van den Breemer. Achterkleinzoon Henk Valkenet had zelfs nog een foto van Peter in badkostuum in het water. Maar Henk had ook via de website van de Koninklijke Bibliotheek (www.delpher.nl) een uitgebreid onderzoek gedaan. Hij vond in de volgende kranten deze berichten:

- *De Telegraaf, d.d. 17-06-1933: foto van het bad met vooraankondiging opening.*
- *Algemeen Handelsblad d.d. 17-06-1933: vooraankondiging met beschrijving van het bad.*
- *Algemeen Handelsblad d.d. 19-06-1933: een foto van dames onder de waterval.*
- *Het Volk, d.d. 19-06-1933: dezelfde foto als in het Alg. Handelsblad met de vermelding dat deze dames de eersten waren die van het nieuwe natuurbad genoten.*
- *Arnhemsche Courant, d.d. 19-06-1933: foto van aankomst van de Commissaris van de Koningin en erewacht van brandweerlieden.*
- *Algemeen Handelsblad, d.d. 18-06-1933: artikel over opening. Zwemsters en zwemmers van de Kon. Ned. Zwembond gaven een demonstratie.*
- *Het Vaderland, d.d. 19-06-1933: idem.*

Nergens iets over 'onze' Peter. Maar Henk heeft ook het boek "Soest bij kaarslicht en tuitlamp" van Engelbert Heupers (1906-1980)

geraadpleegd en deze heeft de ‘mythe’ ook beschreven. Heupers zou erbij aanwezig geweest kunnen zijn, hij was per 1 maart 1930 benoemd tot agent van politie in de gemeente Soest. En het lijkt er sterk op dat Heupers de meest overdreven versie geschreven heeft, hier het citaat: *“Onder grote hilariteit van het talrijke publiek en met een volkomen negeren van de spiksplinternieuwe kleedhokjes ontdeed hij zich van zijn zondagse boerenkostuum - waaronder zich tot ieders verbazing een badpak bevond - en . . . plonste (sic.) als eerste met een ferme sprong in het diepe bassin. Daverend applaus!”* Heupers verklaart ook waarom de

kranten uit 1933 deze spectaculaire opening niet beschreven hebben: *“Onder de aanwezigen waren er die deze spontaniteit minder konden waarderen en van mening waren dat het aanzien van Soest weer was gedaald in de ogen van naburige gemeenten. Zie je wel, Soest blijft toch een boerendorp, werd er smalend gezegd.”* Ook de plaatselijke kranten uit die tijd waren daarin niet erg duidelijk. De Gooi- en Eemlander van 19 juni was kort en bondig. De Amersfoortsche Courant / De Eembode (deze en volgende kranten zijn te raadplegen via www.archiefeemland.nl) van 19 juni had een wat langer verslag van de opening. De Soester Courant van

23 juni deed uitgebreid verslag van het officiële gedeelte en vermeldt nog wel dat ook nestor raadslid Peter van den Breemer de zwemsport beoefende, niet dat hij dat dezelfde middag nog deed. Waarschijnlijk was de verslaggever van deze krant na het officiële gedeelte, dat ruim twee uur duurde, al naar huis gegaan. Peter Beijer attendeerde mij op het verslag in De Soester van 21 juni 1933. Deze krant begint op de voorpagina al met de spectaculaire subtitel *“Van de scheiding der beide seksen in de practijk niets terechtgekomen.”* Pas op de tweede pagina

het sensationele verslag van het optreden van de bekende ‘Peter van Mart’, de krant schrijft: *“met bijzondere belangstelling zagen wij het oudste raadslid, de heer P. van den Breemer Hzn. zich ontkleeden op het strand, bestemd uitsluitend voor de vrouwelijke sekse. Bovenkleeding werd netjes op het strand uitgetrokken en toen bleek dat “Pieter” onder zijn goed reeds een keurig zwempak aanhad, waarmee hij al terstond in het heerlijke water dook, daarmee demonstreerende, dat hij het zwemmen gerust nog niet verleerd was. Onnoodig om te zeggen dat deze episode buitengewoon veel bekijks had.”* Misschien goed om te vermelden dat de gehele openingsceremonie dus op het ‘vrouwelijke’ gedeelte plaatsvond en dat hij waarschijnlijk niet de enige man was die het water opzoekt. Ook het merendeel van de omstanders zal tot het mannelijk geslacht behoord hebben. De twee keer 96 kleedhokjes waren volstrekt onvoldoende volgens dezelfde krant en hij kon dat als raadslid natuurlijk goed weten. Was zijn optreden nog wel provocerend te noemen? Elders in deze krant lezen wij dat op de meeste uren van de dag wel gemengd gebaad mocht worden. Uitgezonderd de vroege ochtenduren, want ’s morgens mochten om 7 uur eerst de heren. De dames mochten tussen 8 en 10 uur baden. De minder bedeelde inwoners van Soest mochten kosteloos baden op donderdagavond vanaf 6 uur tot een half uur voor zonsondergang, maar dan wel gemengd! Het lijkt er nu toch wel sterk op dat Heupers met zijn liefde voor legendes, sagen en volksverhalen het hele verhaal aanmerkelijk aandedikt heeft. Ook de foto’s en de teksten lijken dat beeld te bevestigen, Peter was dus zeker niet als eerste in het water en bevond zich in het ondiepe gedeelte van het bassin. Henk Gerth (1930-2012) en Joop Piekema schrijven in het boek “100 jaar Soest en Soesterberg” het fragment van Heupers klakkeloos over en geven als bron de Soester Courant van 7 december 1971. Heeft Heupers of het duo Gerth/Piekema plagiaat gepleegd? In het ‘familieboek’: De families Van den Breemer, Van den Bremer, Van Breemen en Post, waaraan kleinzoon P.J. van den Breemer (1922-2010) meewerkte, wordt een andere reden gegeven. Peter had een weddenschap met iemand anders wie het er het eerst in het water zou zijn! Vermoedelijk is dit wel een plausibele verklaring. De vraag die zich bij mij nog wel opwerpt is deze: kon Peter echt wel zwemmen? Hebben de oudere Soesters niet pas zwemmen geleerd dankzij het Soester Natuurbad?

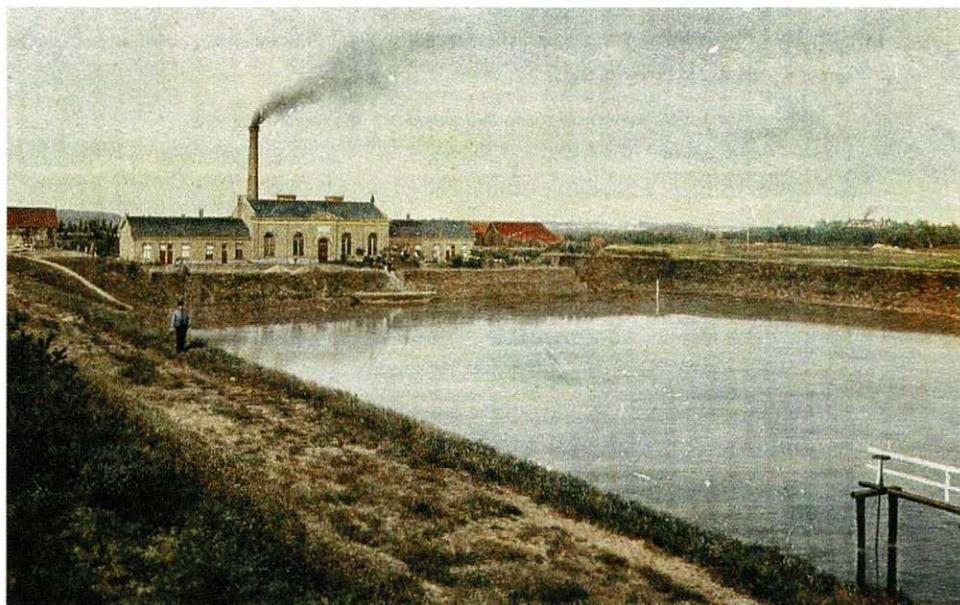
OPEN MONUMENTEN

HET WATERLEIDINGBEDRIJF

Tijdens de Open Monumentendagen op 8 en 9 september 2018 was ook het waterpompstation te Soestduinen geopend. Om een indruk van dit gebouw te geven herhalen wij een artikel dat eerder is verschenen in de VZTS jaargang 10 nummer 2 uit 1989. De auteur was de heer W. Klein. Het artikel is bewerkt door de redactie.

In de grote steden was de watervoorziening een steeds groter wordend probleem. Door het ontbreken van riolering kampte men met vervuiling van het grondwater. Als gevolg daarvan ontstonden ziektes als cholera. Om de problemen het hoofd te bieden kozen de steden voor de aanleg van waterleiding.

Ook in Utrecht was in de negentiende eeuw de watervoorziening een steeds groter wordend probleem. Men kampte met sterk vervuild grondwater met alle gevolgen van dien. In 1878 besluit de gemeente Utrecht tot de aanleg van een waterleiding.

Eerste pompgebouw met opslagbassin uit 1883, foto: UNSINE.

C.P. Meteler en F.A.R. Schwiep verwerven op 15 juli 1881 de concessie voor de aanleg van een waterleiding in Utrecht. Hiervoor trok men Compagnie General des condities d'eaux uit Luik aan voor de financiering. Op 20 december richtte men Compagnie des Eaux d' Utrecht SA op.

Als locatie voor het pompstation valt de keuze op een gebied ten zuiden van station Soest (Soestduinen). Hierbij waren drie belangrijke overwegingen:

1. De heideterreinen aldaar bleken een ruime hoeveelheid water van uitstekende kwaliteit te bevatten.
2. Voor de aandrijving van de pompen waren kolen nodig; de ligging aan het spoor was voor de aanvoer een belangrijke pre.
3. De nabijheid van de Stompert met een hoogte van 57,3 meter; een reservoir op die hoogte gaf voldoende druk voor het waterleidingnet.

Naar Utrecht werd een 400 mm pijp aangelegd wat voldoende was voor een watertoevoer van 30.000 m³ per dag.

Op 15 februari 1882 werd de heer C.P. Metelenkamp de eerste directeur van de Compagnie des Eaux d' Utrecht. Na het testen van alle leidingen start de waterlevering op 31 maart 1883.

Het opgepompte water werd in een groot bassin verzameld, vervolgens gefilterd en in een reinwaterkelder opgeslagen. Via het reservoir op de Stompert werd het in het leidingnetwerk gebracht. Na 1897 werd het opgepompte water direct opgeslagen in de reinwaterkelder. Vanwege de zeer hoge waterkwaliteit was filteren niet nodig. Het water was op een natuurlijke wijze gefilterd door de aanwezige zandlaag.

Utrecht werd voorzien van schoon water vanuit de Soester bodem. Veel consumenten durfden geen tappunt in huis te nemen, uit angst voor wateroverlast. Omdat het nog ontbrak aan betrouwbare watermeters, berekende de Compagnie des Eaux d' Utrecht een vast bedrag per tappunt.

In de jaren na de in gebruikneming sloten diverse gemeenten zich

aan. Om Baarn van water te voorzien moest de pijpleiding over het grondgebied van Soest worden gelegd. Als tegenprestatie verlangde Soest 12 aansluitingen op die leiding voor brandkranen en gratis levering van water voor het gebruik als bluswater.

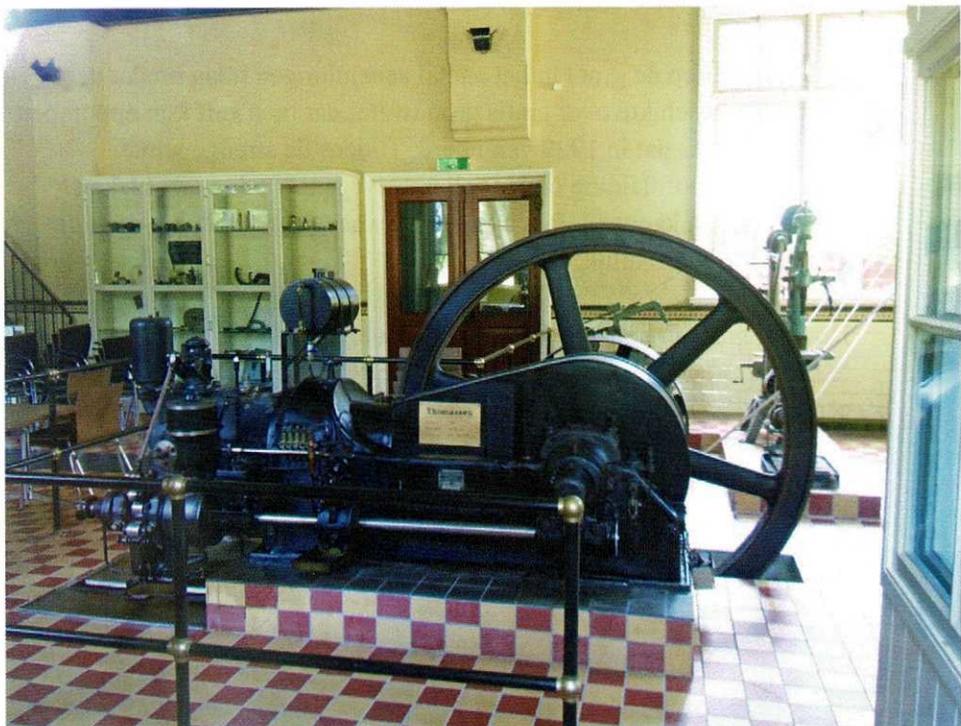
In Soest verliep de groei in het aantal aansluitingen traag omdat de bevolking beschikte over gratis grondwater dat men zelf kon oppompen. Overigens was dat in 1929 veranderd. Tijdens de strenge winter bevroor de hoofdleiding onder hellende wegen. Na de vorst bleken veel leidingen kapot te zijn gevoren en was waterdistributie door de gemeente noodzakelijk.

Door de groei in het aantal aansluitingen bleek in 1896 dat de waterdruk te laag was en moest in Utrecht een watertoren gebouwd worden. Deze eerste toren werd gerealiseerd op het Predikherenkerkhof. Later was daar het waterleidingmuseum gevestigd. Tevens moest de toevoerleiding vergroot worden tot 500 mm.

Het gebouw van het pompstation uit 1902, foto: UNSINE.

In 1902 werd het gebouw gerealiseerd met 2 plungerpompen die 1000m³ per uur oppompten. Dit werd aangedreven door een Jaffer stoommachine die maar liefst 56 jaar heeft gewerkt.

Een antieke waterpomp in het gebouw, foto: USINE.

Ten opzichte van de weg ligt het gebouw lager. Dat was nodig om dichterbij het grondwater te komen, omdat de pompen in die tijd niet voldoende vermogen hadden om op een grotere diepte water op te pompen.

De uitbreiding aan de linkerzijde is gebouwd in 1923. De aanpassingen passen niet in het oorspronkelijke ontwerp en vallen niet onder de bescherming als rijksmonument. Eind jaren 60 werd het pompstation buiten bedrijf gesteld.

Het pompstation is in 1986 vernieuwd. De hal heeft een museale opstelling gekregen met diverse pompen.

TERUGBLIK OP VORIGE NUMMERS

Lente 2018 - 39e jaargang nr.1 - blz. 24 t/m 37

TAMMER, EEN SOESTERBERGSE ONDERNEMERSFAMILIE

Door Jan de Mos

Mevrouw Tammer-van Dijen maakte mij attent op het volgende. Er staat in het artikel dat Toon Tammer in 1964 werd opgevolgd door zijn oudste zoon Anthonie Everardus Tammer. Dat moet zijn in 1960 bij het overlijden van zijn vader. Dat was overigens samen met zijn jongere broer Catharinus Adrianus (Rien) Tammer. Rien was net als zijn vader lid van de vrijwillige brandweer. Hij koos er voor om in 1965 het bakkersvak te verlaten en zijn carrière als brandweerman voort te zetten. Aanvankelijk buiten Soesterberg, maar vanaf 1977 tot 1993 als commandant van de Soesterbergse brandweer.

Installatie van Rien Tammer in 1977 als brandweercommandant te Soesterberg door burgemeester Corver- van Haften.

Soester Boerendansgroep 1958-2018

Fred Engberink

Op 13 maart 1958 werd in restaurant “Zonneheuvel” aan de Torenstraat te Soest door enkele bestuursleden van de “Jonge Boeren en Tuinders Bond afd. Soest” een zelfstandige vereniging opgericht, met als doel de oorspronkelijke Soester boerenkleding en de oude Soester dansen, die rond 1900 tijdens festiviteiten op de boerderij werden gedanst, in stand te houden en bij diverse gelegenheden ten tonele te voeren, zowel in Soest als daar buiten en menigmaal zelfs in het buitenland.

Bij gelegenheid van het 60 jarig bestaan is in 2018 een boekwerk verschenen. Het eerste exemplaar is op 13 maart 2018 overhandigd aan Burgemeester Rob Metz tijdens een reünie van leden en oud-leden. In chronologische volgorde van de afgelopen 60 jaren is het wel en wee van de dansgroep beschreven, gebruikmakend van jaarverslagen en notulen. Behalve dat men kennis neemt van het reilen en zeilen van de dansgroep, verkrijgt de lezer ook menigmaal een indruk van activiteiten die in dit tijdsbestek in Soest hebben plaatsgevonden. Hierbij kunnen we denken aan de Wisobeurs op de Eng, cultuurfestivals, bijzondere jubilea, historische optochten, etc.

In dit boekwerk kan men ook kennis nemen van oude tradities, zoals de ceremonie met de bruidspijp, de oorsprong van het oudste Soester lied “Een Babiloontje”, het lijflied van de Soester Boerendansgroep, maar

ook het aloude lied dat sinds mensenheugenis tijdens teerjaren door de leden van het Groot Gaesbeeker- of St. Aechten Schuttersgilde van Soest wordt gezongen bij het dansen rondom de gildeboom.

De zondagse Soester boerenkleding van rond 1900 wordt tot in detail beschreven en ondersteund met foto's en u vindt er de teksten van de aloude liederen die tijdens de dans werden gezongen. Dienstmeisjes in Soest, die in de 19e eeuw werkzaam waren in de talloze villa's en herenhuizen, maakten ook kennis met de salondansen die in het burgerlijk milieu werden gedanst en die natuurlijk ook op de boerderij terecht kwamen.

Het boekwerk telt 200 pagina's en is ruim voorzien van foto's. Als extra document is er op verzoek een aanvullende DVD beschikbaar met foto en filmmateriaal. Er is nog een aantal boeken voor een speciale vriendenprijs verkrijgbaar. Heeft u belangstelling voor de geschiedenis van Soest, dan hoort dit boek ook in uw boekenkast thuis.

Voor adressen en kosten kunt u contact opnemen met Fred Engberink;
tel 06-30651539

17 augustus t/m 11 november 2018

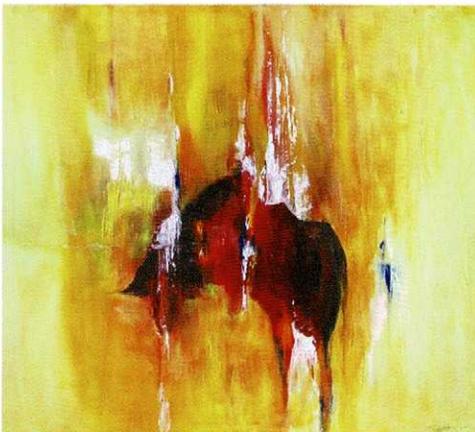
Soester kunstenaarsgroep Albast

Hans van Vuuren

Op 17 augustus 2018 opende wethouder mevrouw N. Kundić tijdens een zeer goed bezochte bijeenkomst de expositie van de Soester kunstenaarsgroep Albast en van de kunstschilder Hans van Vuuren.

Soester kunstenaarsgroep Albast

Albast is een schildersgroep van zes dames die al geruime tijd samen schilderen en exposeren. De groep staat volgens eigen zeggen voor: inspiratie, eigenheid, verscheidenheid, elkaar bemoedigen, delen, stimuleren en vooral plezier. Op die manier groeit Albast in haar creativiteit. Uit de geëxposeerde schilderijen in het Museum is te zien dat de eigen doelstellingen ruimschoots zijn gerealiseerd. U wordt verrast met een breed scala van technieken, afbeeldingen en kleuren.

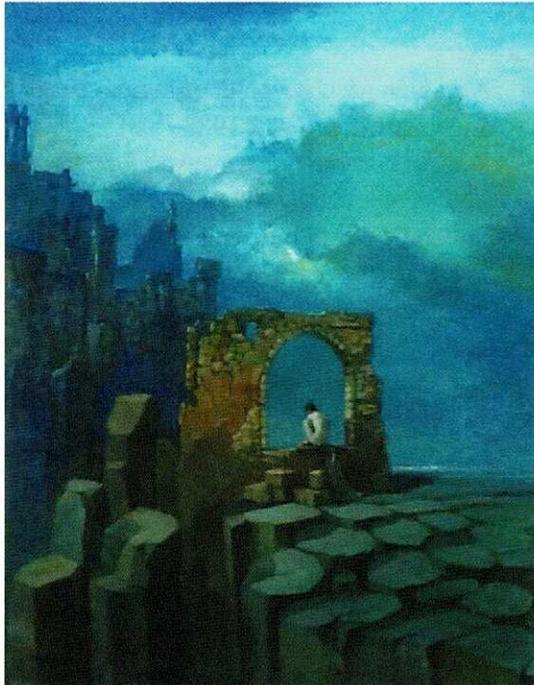

Betty Blankenstein

Hans van Vuuren

Tevens opende op 17 augustus de expositie van schilderwerken die door Hans van Vuuren zijn gemaakt. Hij is gespecialiseerd in modeltekeningen, landschap- en magisch realistische schilderijen. Daarin is hij, afgaande op de werken die nu in het museum te zien zijn, bijzonder goed geslaagd.

Voor nadere informatie kunt u terecht op www.museumsoest.nl of voor vragen op het mailadres info@museumsoest.nl.

HVS leden hebben gratis toegang tot het Museum Soest.

AANWINSTEN ARCHIEF SOEST

Om inzicht te krijgen in de stukken waarover het Archief Eemland beschikt, hebben wij gevraagd om een periodieke update van beschikbare data. Voor nadere informatie en verzoek om inzage daarvan kunt u terecht bij het Archief Eemland te Amersfoort.

Door Archief Eemland is recent het onderstaande overzicht van ontvangen archiefstukken ontvangen.

1. Persoonlijk archief burgemeester Scholten met de volgende dossiers:
 - Artikelen geschreven door burgemeester Scholten en andere stukken 1986-1988
 - Toespraken van burgemeester Scholten bij openingen, jubilea etc. 1982-1987
 - Stukken betreffende de handhaving van de openbare orde 1988.
2. De Pennelikker (alias het Opregt Bureaucaatje). Toegevoegd zijn de jaargangen vanaf 1942 en 1954-1956
3. Dag- en nachtrapporten politie vanaf 1919
4. Stukken betreffende wijzigingen van het reglement van orde van de gemeenteraad
5. Bevolkingsregisters: Vermindering fysieke en digitale beschikbaarheid vanwege AVG

Voor een aantal van deze (nieuwe) stukken geldt een openbaarheidsbeperking van 110 jaar.

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

De leden van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen.

Voor nadere informatie kunt U met de contactpersonen overleggen, te weten:

Genealogie:	Wim Routers	routers@xmsnet.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis:	Wim de Kam	wpdekam@kpnmail.nl	035-5880048
Commissie ruimtelijke kwaliteit:	Gérard Derks	gjm.derks@chello.nl	026-3644051
Evenementencommissie:	Hanneke Roskam	hanneke@roskam.nu	035-6018750
Wergroep Soesterberg:	Henk Schimmel	histversoesterberg@gmail.com	0346-351690
Website en Verdwenen Soest:	René van Hal	halrenevan@xsmnet.nl	035-6020573
Redactiecommissie:	Dick van Fulpen Piet van Elteren Hanneke Roskam		
Redactie-adres:	Paul Verhoeven	Scalmeijerpad 11 3766 CD Soest pgdjverhoeven@gmail.com	06-16708948
Opmaak:	Linda Kreijns	www.lindaontwerpt.nl	

De contributie per jaar

€ 23,00 voor leden in Nederland - € 49,00 voor leden in het buitenland - € 40,00 voor het bedrijfsleven - Betaling contributie op rekeningnummer NL66RABO0359902235. Losse oude nummers verkrijgbaar bij het redactieadres. Leden € 2,50. Niet leden € 5,00

Copyright - Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Indien niet anders aangegeven komen de afbeeldingen uit de collectie van de HVS en/of uit het Gemeente Archief Soest. Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Redactie en bestuur zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aangeboden kopij en beeldmateriaal.

De HVS is een erkende ANBI organisatie

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

Al 35 jaar is de historische vereniging een actieve club waar we graag nieuwe leden verwelkomen.

Wat bieden wij u als lid aan:

- Elk kwartaal het verenigingsblad "Van Zoys tot Soest"
- Elk jaar wordt een fietstocht en busexcursie georganiseerd
- De Klitsavond, een gezellige avond met een quiz
- Gratis toegang tot Museum Soest
- Lezingen over allerlei onderwerpen
- Werkgroep Soesterberg

Wij beheren de websites www.hvsoest.nl, www.soestopdekaart.nl en www.verdwenensoest.nl. Verder geven we boeken uit, werken we met de gemeente samen betreffende monumentenzorg, archiefbeheer en Open Monumentendag. Voor alle vragen over historisch Soest(erberg): info@hvsoest.nl. De contributie is € 23,- per kalenderjaar.

Historische Vereniging Soest/Soesterberg - Steenhoffstraat 46 - 3764 BM - Soest

Telefoon: 035-5885399 - IBAN: NL66 RABO 0359 9022 35 - secretariaat: info@hvsoest.nl

INSCHRIJFFORMULIER:

Naam en aanhef: fam./dhr./mevr.:

Handtekening:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoon:

E-mailadres: